

Učiteljski tovariš

Stanovsko politično glasilo J. U. U. — sekcije za dravsko banovino v Ljubljani

Mesečna priloga »Prosveta«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6/1. Rokopisov ne vračamo. Ne frankiranih pism ne sprejemamo. Izdaja vsak četrtrek. Narožnina letno 60 Din. za inozemstvo 80 Din. Člani sekcije J. U. U. plačajo list in članarino. Oglasi po ceniku in dogovoru, davke posebej. Pošt. šif. 11.153. Telefon 3112

Poglavje o slovenskem učiteljstvu

Poglavje o slovenskem učitelju je v vsaj svoji bednosti vendarle bistven del slovenske kulturne in politične zgodovine zadnjega polstoletja. Povsod pričujoč — nikjer spoštovan, povsod potreben — nikjer upoštevan hodil slovenski učitelj svojo trnjevo pot od časa, ko se je ob kresanju svetovnonazorovnih trčenj ugnala v njem prva medla lučka lastnega življenjskega nazora, ko je začutil v sebi prve klice prebujajoče se osebnosti. Tu začenja njegova tragika, nujna v razvoju malega naroda, ki je gradil svojo kulturo bolj pod vplivom zunanjega pritiska nego iz lastne notranje potrebe.

Slovenske mase so se sicer že uvrstile v mogočen pohod za svojo staro pravdo, a naša zgodovina ne ve ničesar poročati o sličnem pohodu za našo »šolsko pravdo«. Osnovna šola nam je bila tako rekoč oktroirana, ž njo prav tako osnovnošolski učitelj. Stopil je v svet kot nezakonsko dete in usodni »kaj pa je tebe treba bilo« ga spremlja skozi vso njegovo življenjsko pot.

Nič čudnega, če je ta grenak občutek »nebodigatreba« vtisnil tako pri posamezniku kakor pri vsem stanu trpko zaveš manjvrednosti, ki si je dajala od časa do časa duška v psevdorevolucionarnih zaletih, porojenih iz potrebe po lastnem uveljavljanju. Slovenski učitelj je postal tako vsled svojega socialnega položaja nujno najhvaležnejši objekt individualne psihologije. Po eni strani potreba po močnih zaščitnikih, po drugi pa neko fiktivno samopovzdigovanje, ki se je izživljalo v »kulturnem pionirstvu«, vse to bedno hotenje en sam tuleč izraz psihološkega kompleksa slovenskega učiteljstva.

Iz te mučne dileme so se rešili le posamezniki v samostojno osebnostno življenje, kar pa — naravno — ni moglo vplivati na socialni položaj stanu. V splošnem je ostal učitelj vsa zadnja desetletja dirigan cerkvenik in organist, pevovodja in režiser, slavnostni govornik in večen tajnik vseh mogočih društev, kulturni pionir po poklicu, vedno v prvih vrstah prosvetne fronte, od koder so v zaledje držale vodilne vaje generalnega štaba slovenskih političnih tvorcev.

Iz tega vse prej kot zavirljivega položaja so se porajali konflikti navzgor in navzdol, v stanu samem so pa zazijala brezna nezaupanja in nestrpnosti, vse v večjo čast učiteljskega »tovarištva«, ki je postalo tako ironija vseh ironij.

To ozračje je postalo neizčrpen vir tragičnih literarnih junakov iz učiteljskih vrst. Kjerkoli se je slovenska lepa knjiga obrnila k pravemu ljudskemu vrelu, je morala neizogibno zadeti na učiteljske kulturne prednje straže. Zdravilo je bilo grenko, a potrebno in učinkovito.

V takem stanju je zajela učiteljstvo svetovna vojna. Kakor vsak velik pretres, je tudi ta neizmerna smrtna vihra izkristalizirala v človeških spoznanjih marsikaj, kar bi sicer še dolgo skrivalo svoje temno bistvo. Od mnogih bleščečih gesel in kulturnih fraz, ki so mogle skozi desetletja zavajati in omamljati razne romantike, ni preostalo drugega nego kup črepič. Neštete politične in kulturne fikcije so izginile kakor kafa pod krutim udarcem štiriletnih morije razbesnelih človeških strasti. Povojna resničnost je daleč, daleč od vsega, kar si je predstavljalo politično zapečkarstvo v dnevnih vojne navdušenosti. Klasična socialna piramida se je zamajala, bedni so postali bednejši, bogati bogatejši, med obemi zija praznina, ki grozi s socialnim razpadom piramide. Človeštva se je polotila panika. Kje so nekdanji voditelji? Kje so vodilni politiki in gospodarstveniki, ki so še pred kratkim tako ponosno držali vaje v svojih rokah in si domišljali, da vodijo človeški razvoj? Kaj pomenijo danes njihovi programi, ko se podira stavba, v kateri so se tiskali? Vse je na begu! Za njimi potop! Ali naj mogoče mi učitelj pobiramo vaje, s katerimi so nas nekoč vodili v prve vrste in naj jih jim potiskamo v tresoče roke? Ne, učitelj deli mnenje našega kmeta in delavca, ki ju pozna od blizu in ve, da so nekdanje vodilne roke ohromele in da je panika najslabši svetovalec v bojnem metehu.

Dovolj je Hvastij, Komarjev in Kačurjev! Novo stanje rodi nove naloge, ki vstajajo pred nami iz našega spoznanja. »Tovarištvo« mora postati tovarištvo, nove vaje naj bodo naša prostovoljna stanovska disciplina, najboljše jamstvo za solidarnost, zavesten nastop v času, ko bivši krmilari zapuščajo brod in posadko in ju predajajo viharju na milost in nemilost.

L. G.

Anton Hren

† Anton Hren — vzor učiteljske osebnosti

Svojemu dolgoletnemu tovarišu v spomin — namesto poslovnega govora

»Umr! je mož, kje tak je še med nami?«

Ali je res, da Te ni več? Ali je mogoče, da je poteptano vse, kar Te je vezalo z življenjem? Ali Te res ne bo več k nam v šolo, kjer si 17 let neumorno vršil svoje vzgojiteljsko poslanstvo? Še pred tednom si mi — ves skrušen v postelji — pravil o trdnem upanju, da se morda vendar še vidimo spet med mladino! Kdo bi si mislil pred dnevi, da Te bodo naši dečki zaman čakali! Ti, ki si bil močan kot hrast, izkušen in neomahljiv, Ti, ki si nam vlival tolažbo v naša zbegana srca, ko smo včasih omahovali pod pezo razmer, Ti si odšel od nas za vedno!

Nisem verjel nekdanji zgodbi o hrastu, ki ga je tresla močnega in ponosnega strela ob tla kljub temu, da je kot varuh držal svoje mogočne veje nad druga mlada vitka drevesa. Tudi Ti, dragi tov. Hren si se mi zdel vseh 10 let, odkar sva skupaj delovala, takšen junak. Usoda je kruta in udarja tudi med najmočnejše vrhove sredi plodonosnega dela, samo da pokaže svojo nenasitno grabežljivost in prostost pri izbiranju.

Nenadoma je bila pretrgana nit Tvojega življenja, na veliko žalost domačega prebivalstva, mladine, posebno pa nas, Tvojih tovarišev in prijateljev na domači šoli!

Na deški narodni šoli v Studencih pri Mariboru upravitelj Anton Hren ne bo nikoli pozabljen. Mož zlatega srca, bistrega duha, kremenitega značaja, železne volje in mravljinčne pridnosti, je bil vzor mariborskega vzgojitelja delavske mladine mariborskega predmestja. Bil pa je tudi vzor učiteljske osebnosti nam mlajšim, ki smo imeli srečo delovati na njegovi šoli. Prijazen tovariš, objektiven starešina — točen in vesten, pa tudi strog, če je bilo treba. Njegovo življenje je bila odprta knjiga, v kateri smo brali na vsaki strani o njegovih izbornih učiteljskih lastnostih.

Bil je pripadnik starejše učiteljske generacije, a kot tak reprezentant onih — žal — redkih tovarišev, ki verujejo v neminovno »živo dogajanje« v razvoju gospodarstva in kulture. Bil je oboževatelj našega Čankarja, videl je vse križe in težave krute sodobnosti in je vedno iz vidikov čiste socialnosti motril bitje in žitje naroda. Njegova prizadevanja za zadrženost, za stanovske gospodarske ustanove in za napredek vsega učiteljskega stanu so veran izraz njegovega socialnega gledanja v svet. Zato ga je spoštoval v pretežno proletarskem kraju vsak, ki ga je poznal. In ni čuda, da mu je socialistična občina podelila za njegove zasluge častno občanstvo in dala ulici, kjer si je zgradil lep dom, ime »Hrenova ulica«. Značilno pojmovanje odnosov učiteljstva in širših narodnih plasti!

Tudi v šoli je njegovo socialno čuvstvo — prišlo docela do izraza. V ničemer konservativen — vedno svežih nazorov v duhu

časa — je bil dovzeten za vsako pametno reformo. Dasi star po letih se je v šolskem delu očitno boril s samim seboj. Rad bi sledil sodobnosti, a primanjkovalo mu je časa. »Vi mladi delajte, tudi jaz bi rad, a kaj, ko sem si začrtal smotre na gospodarskem polju!« Tako nas je spodbujal in nudil oporo vsakemu »poizkusu«, samo da je imel garancijo, da stvar ni prazna. Prišel je večkrat v razred pogledat in se navduševal nad debatami učencev, posegal je krepko vmes in docela doumeval prizadevanja »nove šole«. »Čas hiti, le z njim naprepi!« je dejal in pušal razrednikom prostost, ki je marsikdo izmed »novostrujarjev« ni bil deležen. Zato je ta in oni omahnil sredi upov in nad, ne da bi se razvijal po svoji individualnosti. Tovariš Hren je upošteval mlado generacijo učiteljstva in kaj rad je debatiral o aktualnih problemih z namenom, da čuje misli in želje mladih. Tako so se domače učiteljske konference mnogokrat zaključile z zmago »mladih«, ne da bi se čutil on kot »starina« kakorkoli užaljen. Nasprotno! V prijateljski družbi se je debata nadaljevala in šegavi tov. Hren je znal vedno obrniti tako, da je bilo prav.

Nikakih vancev in ne rož

Toneta Hrena, šolskega upravitelja v Studencih, ni več. Še polnega načrta, sredi dela ga je zlojlo. Vse življenje samo delo in nesebičnost — vse delo usmerjeno za dobrobit naroda in stanu — v delu ga je zatekla smrt.

Proti koncu svoje kratke in hude bolezni mi je izrazil v hudih bolečinah naslednjo željo z naročilom, da jo javim njegovim tovarišem in znanem:

»Ko bom odhajal, ne želim nikakih govorov in nikakih slavošpevov, ker, kar sem

VSEBINA:

Poglavje o slovenskem učiteljstvu.

Anton Hren. — † Anton Hren — vzor učiteljske osebnosti. — Nikakih vancev in ne rož. — Življenje in delo. — Zadnja pot Antona Hrena. — Poslovilni govor predsednika JUU Ivana Dimnika.

Zaščita članstva.

Druga knjiga ŠSM za l. 1935.

LISTEK: † Anton Hren kot politični osumljenec. — Prosvetni delavec.

Splošne vesti. — Listi o učiteljstvu, šoli, prosveti in JUU. — Naša gospodarska organizacija. — Mladinska matica. — Šolski radio. — Stanovska organizacija JUU. — Novosti na knjižnem trgu. — Mali oglasi. — Inserati.

Nikdar ni prišlo do resnih nesporazumov, dasi so naziranja večkrat divergirala. Ljubil je učiteljstvo, samo, da je spoznal resnost in značaj.

In njegova ljubezen do mladine? Še dan pred božičem — ko je bil zadnjič v razredu — je voščil deci in staršem vesele praznike in sladke potice! Ni čuda če je dan po Svečnici spontano vzklikal med učenci po razredih želja, da — molimo zanj. Pač dovolj značilen dokaz njegove učiteljske osebnosti, ki je privlačila mladino. Saj je imel vedno za naše dečke dobro besedo in toplo srce.

Tov. Hren! Kdo bo gojil še tako veliko ljubezen pri naši deci za vse dobro in lepo, za pravično in resnično, kakor si to storil Ti? »Kdo tak je še med nami?« Skrušeni in strti stojimo ob Tvoji krsti, osamljeni kakor deca brez očeta...

Blag Ti spomin, dragi prijatelj in tovariš! Hvala Ti za vse!

E. Vranc.

stori, je bila moja narodna in stanovska dolžnost. Ob svoji zadnji poti ne želim nikakih vancev in ne rož. Prosim pa svoje tovariše in tovarišice, prijatelje in znance ter sobojevnike iz onih časov na meji, da se me spominjo ob mojem slovesu tako, da po svobodni volji darujejo mojemu življenjskemu idealu »Učiteljskemu domu v Mariboru« primeren znesek. Vse drugo bi me težilo na moji zadnji poti.

S tem izvršujem, učitelj moj, Tvoje zadnje naročilo.

L. M.

Življenje in delo

Veliko in zelo občutno vrzel je zarezala smrt v naše stanovske vrste. Njena neizprosna je brezobzirna, in tudi naša velika bol ne bo priključala več nazaj k življenju in delu pokojnega tovariša Antona Hrena. Kako veliko izgubo je utrpelo učiteljstvo in učiteljska organizacija, bomo spoznali, če podamo le bežen pregled njegovega prizadevanja, dela in ustvarjanja. Vsem je bil prav dobro znan kot iskren in dober tovariš, odločen borec za stanovske pravice in razsoden stanovsko-gospodarski delavec ter kulturni in nacionalni pionir na naši severni meji.

Rodil se je 12. januarja 1880. v Kompoljah. Torej komaj 56 let star je moral zapustiti svoje plodonosno delo, ne da bi mogel v starosti mirno uživati sadove svojega ustvarjanja. Njegovo življenje je prepleta samo stremenje in ustvarjanje, nesebičnost in delo v korist šole, stanu in naroda.

Po dovršenih študijah na ljubljanskem učiteljskem vstopil pokojnik leta 1900. v učiteljsko službo v Ljubljani. Le eno leto je bil tu kot pomožni učitelj, kajti bil je premiščen v Središču, kjer je služboval tri leta, nato je bil nadaljnja štiri leta šolski upravitelj v Stoprcih. Tu ga je dohitelo burno leto 1908. Že takrat se je pokazal odločen borec za narodne pravice. Spoznal je velike krivice, ki so bile prizadejane našemu obmejnemu prebivalstvu, poznal je tudi nevarnost, ki je pretila slovenskemu narodu in šolstvu vsled intenzivnega, a obenem brezobzirnega dela »Schulvereina«. V to borbo in v to nevarnost je posegel z vso odločnostjo in resnostjo pravega narodnega učitelja, ko je bil imenovan za voditelja Ciril-Methodove šole na Muči, kjer je pod najtežjimi okoliščinami vzdržal polnih 11 let v vztrajnem delu za slovensko šolstvo, za ogrožene narodove pravice in za koristi vsega naroda.

Že v predvojni dobi vidimo pokojnega Hrena v prvih vrstah aktivnih organizacijskih delavcev, a njegovo smotreno delo za stanovsko-gospodarska podjetja se je pričelo po vojni. Ko je bil po osvoboditvi imenovan za šolskega upravitelja v Studencih pri Mariboru, je posvetil doberšen del svojih moči vprav stanovskemu gospodarstvu. Dobro se je zavedal, da more biti močan, pomemben in vpliven le tak stan, ki ima močne in trdne gospodarske temelje. Ustanovil je društvo »Učiteljski dom« v Mariboru, ki je sedaj že

tri leta v lastnem poslopu. To njegovo delo je bilo torej kronano z lepim uspehom, kajti njegova ideja je naletela med vsemi tovariši in tovarišicami na pravičen odmev, o čemer nam priča lepi mariborski »Učiteljski dom«.

Ko je bilo treba preskrbeti »Učiteljskemu domu« rednih dohodkov, je osnoval »Učiteljsko gospodarsko poslovalnico«. Že leta 1924. in 1925. je bil član upravnega odbora »Učiteljske tiskarne«, a leta 1933. je bil ponovno izvoljen v nadzorni odbor te najvažnejše naše gospodarske ustanove.

Kako je mislil vedno le na druge in da je videl v zadrženosti res najsolidnejše temelje vsakega stanu, nam izpričuje dejstvo, da je bil soustanovitelj »Mariborske nabažljane zadruge državnih nameštencev«.

V učiteljski organizaciji se je že pred vojno, a še posebej v prvih povojnih letih opazil odločen in močan vpliv razsodnega in vedno stvarno gledajočega tovariša Hrena. Njegovi resni in stvarni članki v »Učiteljskem tovarišu« so bili najlepše zrelo prave stanovske zavesti, pisani vedno ob pravem času, ne prezgodaj ne prepozno. Prav zaradi tega si je pridobil zaupanje učiteljstva, ki ga je izvolilo v takratni ožji svet, a tudi v glavnem odboru JUU je več let zastopal slovensko učiteljstvo. Po društvenih zborovanjih in skupščinah je vedno nastopal kot propagator stanovskih gospodarskih ustanov in nikoli ni pozabil poudariti tudi velike važnosti »Učiteljske samopomoči«. »Samopomoči učiteljskih otrok« ter naših hranilnic in posojilnic v Ljubljani in Celju. Iz vsega njegovega dela in snovanja je razvidno, da ga je vodila vedno ena sama želja, koristiti učiteljskemu stanu kot celoti. Kot večletni predsednik Mariborskega učiteljskega društva, član ožjega sveta in glavnega odbora JUU, se je izkazal vedno pravega zaščitnika interesov celokupnega učiteljskega stanu.

Ali je mislil samo na učiteljstvo? Ne! Preveč blago je bilo srce našega dobrega pokojnika tov. Hrena. Živel ni zase, narveč za druge, delal in ustvarjal je, da bi koristil narodu. Ves čas, od začetka službovanja pa do svoje prerane smrti je bil marljiv delavec in odbornik Ciril in Methodove družbe, Šola in raznih lokalnih gospodarskih in kulturnih institucij. Ves svoj prosti čas je posvetil delu. Živel je za delo in sredi dela ga je strla smrt.

Z Antonom Hrenom je legel v grob pravi narodni učitelj, naš vzor stanovsko-zrednega tovariša, iniciator in agilen sodelavec pri našem stanovskem gospodarstvu. Nenamisljiva izguba nas je doletela z njegovo smrtjo.

Zadnja pot Antona Hrena

Skoraj 5000 ljudi izkazuje poslednjo čast in priznanje narodnemu učitelju

V torek popoldne so odpeljali zemeljske ostanke Toneta Hrena k vpepelitvi v Graz. Pred Sokolskim domom v Studencih, kjer je ležal na mrtvaškem odru, se je zbrala velika množica ljudi. Poleg mnogih stanovskih tovarišev in tovarišic, so prišli njegovi znanci in prijatelji od blizu in daleč. Sekcijo JUU za dravsko banovino so zastopali tov. Dimnik, Kumelj in Grum. »Učiteljsko tiskarno« tov. Šumer in Skulji, a »Učiteljski dom« v Ljubljani tov. Kobal. Šolska mladina iz Studencev je prihitela, da spremlja svojega upravitelja na njegovi zadnji poti. Zbralo se je tudi lepo število Sokolov, ki so tvorili častno stražo svojemu starosti.

Kako zelo priljubljen, kako spoštovan in cenjen je bil tov. Tone, nam je pričala ogromna udeležba pri njegovem pogrebu. Skoraj 5000 ljudi se je zbralo, da izkaže poslednjo čast in priznanje narodnemu učitelju in voditelju.

Mariborski »Večernik« Jutra piše: »Odkar je Maribor izročil zemlji svojega rešitelja Maistra, se takega pogreba, kot je bil večerajšnji, ni videl.«

Dež je rosil in tudi oči vseh prisotnih so bile solzne, ko so Sokoli prinesli rakev nepozabnega pokojnika iz doma. Ustregli so njegovi poslednji želji. Nič vencev — ne šopkov ni bilo na preprosti krsti, le dva šopka nageljnkov, ki sta ju položili na rakev pokojnikov hčerki, sta krasila rakev, v kateri je počival naš dragi tovariš Tone.

Pogrebne obrede je opravil ljubljanski starokatoliški župnik g. Lavrine, asistiral sta mu pri tem opravilu zagrebški in mariborski

Za njim žaluje učiteljstvo, za njim žaluje vsi, ki so ga poznali, ker bil je blaga duša, iskren značaj in eden izmed najmarljivejših delavcev v učiteljskih vrstah.

Ohranimo mu trajen spomin — posnemajmo ga!

starokatoliški duhovnik. Ob krsti je nato spregovoril starokatoliški duhovnik g. Šegula, ki je v kratkem orisal veliko pokojnikovo delo. V imenu domačega sokolskega društva se je poslovil od pokojnika tov. Ciril Hočevar. Za občino in krajevni šolski odbor v Studencih je govoril župan g. Kalah, ki je orisal velike zasluge pokojnika za napredek Studencev, a v imenu sreskega društva JUU za Maribor desni breg se je poslovil tov. Simon Petrovič. Govoril je nato predsednik JUU tov. Ivan Dimnik, za CMD g. dr. Lasič, a za Zvezo nabavljalnih zadrug v Beogradu g. ing. Trajkovič.

Prva je nato zapela šolska deca, ki jo je pokojnik sam učil: »Kje so tiste stezice«, nato je pel pevski zbor »Enakost« žalostinko »Gozdič«. Učiteljski oktet, ki je bil šele pred dvema mesecema ustanovljen na Hrenovo pobudo, je pod vodstvom tov. Horvata zapel »Gor čez izaros«. Nato se je razvil veličasten žalni sprevod. Sprejaj so jezdili Sokoli na konjih, za njimi je stopala šolska deca, gojenci Učiteljskega doma, Sokoli, godba »Drava« in duhovščina, za krsto pa sorodniki, zastopniki raznih organizacij in društev, učitelji in pevci, zadrugarji ter nepregledna množica ljudi. Pogreb je krenil na Zrinjskega trg, kjer je že čakal avto, da prepelje pokojnika v Graz upepelit. V imenu »Učiteljskega doma« se je poslovil še upokojeni šolski upravitelj tov. Rajšp. Ko je duhovščina opravila poslednje obrede, je godba »Drava« zaigrala žalostinko in v slovo so zadonele sokolske fanfare, nakar je avto odbrl z zemeljskimi ostanke pokojnega Toneta Hrena.

Poslovilni govor predsednika JUU Ivana Dimnika

Dragi prijatelj — Tone! V času, ko so nam moške Tvoje vrste nenadomestljivo potrebni, je odjeknila točna vest v učiteljskih vrstah in povzročila najtežje občutke. Padel si nam Ti, ki si stal kot neomajen orjaški hrast, vedno v prvih učiteljskih vrstah.

Ta vest tare danes učiteljska srca širom naše države in jaz prihajam, dragi Tone, da se v imenu vsega jugoslovanskega učiteljstva in v imenu Izvršnega in Glavnega odbora Jugoslovanskega učiteljskega združenja poslovim od Tebe — Ti naš vzornik!

Bil si od onih močnih osebnosti učiteljskega stanu, ki je kot dolgoletni predsednik sreskega društva, podpredsednik sekcije za dravsko banovino in član Glavnega odbora JUU vse svoje izredne darovitosti in moči posvečal konstruktivnemu delu v dobrobit učiteljstva, šole, naroda in države.

V Tebi je plantela ona močna stanovska zavest, s katero si vzdrževal članstvo vedno na potrebni višini.

Borec si bil za enakopravnost, svobodo vesti in mišljenja. Ideal Ti je bila stanovska demokracija.

V stanovskih vrstah si bil vedno dalekoviden in si se dvignil nad vsako strankarsko-politično, versko ali plemensko gledanje prosvetnih problemov, v katere si s svojim spretnim govorom in peresom vedno aktivno posegal.

† Anton Hren kot politični osumljenec

Spomini iz svetovne vojne

Bil je učitelj dece in naroda. Pravi učitelj, res od Boga poslan. Najiskrenejši tovariš, pravi tovariš — ne samo po imenu. Neustrašen narodnjak Slovenec-Jugoslovane. Pa ne šele od sedaj! Ze od davna, od mladih let, dolgo pred vojno v mačehovski Avstriji. Bil je vztrajen, požrtvovalen, neutrudljiv borec za pravice svojega zapostavljenega in trpinčenega naroda.

Vstopil je v službo CMD. Hotel je svoje zmožnosti čim intenzivneje izkoristiti. To delo pa ni bilo lahko in prijetno. Saj je CMD zidala šole kakor trdnjave v najbolj ogroženih krajih in med najbolj zagrizanimi sovražniki našega naroda. Postavila jih je kot protiutež »Schulvereinskim« šolam, ki so bile najhujše pomnevalnice. Trdne živce je imel, ko se je z železno voljo in neutrudljivo vztrajnostjo boril tam gori na Muti ne samo proti Nemcem, tem bolj še proti domačinom — nemčurjem in pa proti oblastem samim, ki so organizirale in podpirale pomnevanje. Koliko pa smo imeli okrajnih glavarjev, ki so znali ali vsaj razumeli slovensko? Naš jezik je bil jezik hlapcev in služkinj! Tako so vcepili mržnjo do materinega jezika in poveličevali svoj nemški jezik — jezik gospode »Herrenvolka«. V takih razmerah živeti, delati, se boriti in ljudem vcepiti ljubezen do materinega jezika res ni bilo lahko in prijetno. Ali tov. Hren je s samo njemu lastno ljubeznijo, vnemo, samozatajevanjem, samozavestjo, svojo mehko dušo in toplo besedo vršil to misijo po naši severni meji.

Zato je bil zelo priljubljen pri svojih, pa do skrajnosti osovražen pri nasprotnikih.

Največji biser Tvoje močne osebnosti pa je bil Tvoj kremeniti značaj, ki Ti je bil posebna odlika. Spoštovanje resnice, pravičnosti in poštenja, poglobljanje pravega tovarištva in nesebičnega složenega dela za stan in narod, to so bile posebne Tvoje vrline. Za nje se nisi boril samo v stanu, temveč tudi pri javnem udeleževanju vseh psov.

V intelektualnem pogledu si posvečal svojo darovitost delu za splošnost. V kolikor Te nismo našli pod Tvojim pravim imenom na vseh popriških intelektualnega dela, smo Te zasledili pod psevdonimom Kompolski v najrazličnejših listih, revijah in drugje. Bil si skromen po svojem značaju in si samo s svojimi deli bil prvi na mestu, kjer si videl, da je to potrebno.

Vstal si, kadar si opazil, da se poloteva malodušje naše vojske in vili si zopet zdravega optimizma za nove pohode in zmage stanu. Vera v moč in silo države in v njene sposobnosti Ti je bila nezlomljiva. To vero si prinesel s seboj v Jugoslavijo dobro prekaljeno iz vojaških preiskovalnih zaporov iz leta 1915. v Ljubljani. Zato nisi bil samo borec za nezavisnost učiteljskega stanu, temveč tudi za duhovne, socialne in pravne interese in za državljanske pravice in svobodo učiteljstva.

Globoko si zastavljal lopato za dviganje kulturne, nacionalne in državljanske zavesti naroda. Na vseh popriških narodnega dela Te vidimo. Odnosaji do naroda so Ti bili

Samo čakali so, kako bi ga! Prišel je zaželeni čas — svetovna vojna.

Bil je mobiliziran. Do 12. avgusta 1914 je služil kot nadomestni rezervist pri 17. pp. V Avstriji so namreč učitelji, ki so hoteli postati častniki, morali služiti enoletni vojaški rok na svoje stroške. Maturanti drugih zavodov so služili ta rok na državne stroške. Učitelji pa so imeli ugodnost, da so služili le po 8 tednov kot nadomestni rezervisti in še to v 2 rokih po 4 tedne, t. j. dvojno počitnice zaporedoma. Večina se nas je posluževala te ugodnosti in seveda tudi tov. Hren. Tako ga je vojna vihra zajela kot nadomestnega rezervista. Če se prav spominjam, je bil dodeljen bataljonu kot bolničar.

A njegovi sovražniki niso pozabili nanj. Oblasti same so ga imele na indeksu in ga zaznamovale s p. v. (politično osumljen). Bil je aretiran in vtačen v preiskovalni zapor. Takrat to ni bila šala. Marsikdo ni več videl svojih dragih. Suhi Bajer dovolj zgovorno pravi o tem. Zaprt je bil v šentpeterski vojašnici. Bil jih je kakih 40—60 osumljencev. V začetku ni smel nihče k njemu. Silno je trpel. Kasneje se je vdal v usodo, zlasti še, ko so bili dovoljeni obiski. Spomnil se je svojega dobrega tovariša in prijatelja Ljuba Dermelja in mu 27. septembra 1914 napisal tole pismo:

»Kakor že najbrže veš, sem že od 12. VIII. v šentpeterski vojašnici v preiskovalnem zaporu. Danes prav za prav vem toliko o vzroku, kakor prvi dan, t. j. nič. Slutim pa, da so me najbrže denuncirali moji politični in narodni sovražniki iz kraja mojega delovanja. Kazni se ne bojim... Sedaj sem se že precej privadil, da ne čutim toliko tega udarca. Pač pa me najbolj boli zaradi družinice doma v tem kraju in v takih razmerah.« — Prosi ga za knjige. — »Upam, da me vsaj Ti ne zapustiš v teh razmerah.« S pozdravom tovarišem, zlasti Skulju in Likarju je končal pismo.

najgloblji. Nad 30 let si se udeleževal na prosvetnem, narodno-obrambnem in gospodarskem polju, zlasti pa v stanovsko organizacijskem in gospodarskem delu. Ustanovil si, ali pomagal ustanoviti, marsikatero javno institucijo in jo tudi vodil. Pa ne zato, da bi dobil boljše mesto ali pohvalo — temveč, ker je bilo to potrebno — ne za Tebe, temveč za napredek naroda. Na priznanja nisi reflektiral nikdar!

Tvoj nacionalizem se je globoko odražal v nacionalni etiki, v spoštovanju nacionalne poštenosti in v nacionalnem, ekonomskem in socialnem ustvarjanju. Bil si borec v naši nacionalni utrdbi na severni narodni meji, Ciril Metodovi šoli na Muti, iz katere so po Tvoji pobudi v Avstriji izžarevali nacionalni žarki po vsej Sloveniji. Tvojen steber narodno-obrambnega dela si bil v dobi našega nacionalnega suženjstva v Avstriji.

Zato pa si bil tem odločnejši borec za državljansko enakopravnost in svobodo v današnjem času — v svobodni Jugoslaviji!

V isti smeri si se odlikoval v stanovski in šolski borbi, kot borec za svobodo otroka,

za svobodo učitelja in za svobodo šole in šolske organizacije. Kot tak si odločno posegal v deklaracijo borbo slovenskega učiteljstva leta 1926. in si ostal zvest pobornik deklaracijskih načel in odločen borec za solidarnost stanu.

Nenadomestljiv nam ostaneš na našem stanovskem gospodarskem polju. Na tem polju si postavil neveljive spomenike, ki bodo še poznim rodovom pričali o Tvojem požrtvovalnem delu. Ne samo, da si bil duša in ustanovitelj Učiteljskega doma v Mariboru, bil si član in duša vsemu našemu stanovskemu gospodarstvu. Še preko tega je sejala Tvoja ljubezen do gospodarskega dela v Savezu nabavljalnih zadrug drž. nameščenec v Beogradu.

To je notranost, duševni obraz Antona Hrena in njegovih del!

Dragi Tone! Prišel sem, da se v imenu vsega učiteljstva v Jugoslaviji poklonim Tvojim manom in Ti zakličem: Velika Ti hvala za Tvoja velika dela, ki jih bodo deležni še pozni rodovi — slava Tebi, dragi prijatelj!

Zaščita članstva

(Nadaljevanje.)

25. Berden Franjo, učitelj, Zg. Šiška — Senožete. 20. I. 1934. št. 1505. — 20. I. 1934. št. 1525. — 20. I. 1934. št. 1525/1.

26. Gregorič Marija, učiteljica, Senovo. 18. IX. 1934. št. 458. — 18. IX. 1934. št. 458/1. — 18. IX. 1934. št. 458/2. — 26. IX. 1934. št. 516. — 20. II. 1935. št. 1789.

27. Potočnik Pavla, učiteljica, Donačka gora — Pilštajn. 7. II. 1934. št. 1715. — 7. II. 1934. št. 1715. — 8. II. 1934. št. 1715/1. — 7. II. 1934. št. 1715/2. — 7. II. 1934. št. 1715/3. — 17. II. 1934. št. 1794.

28. Cerar Ivana, učiteljica, Hrušica — Stogovce. 2. XII. 1933. št. 1162. — 2. XII. 1933. št. 1162/1. — 2. XII. 1933. št. 1162/2.

29. Žitko Marija, učiteljica, Moravče; Ana Lazar, učiteljica, Čemšenik; Primožič Ivan, šol. upr., Mekinje; Lesar-Lunder Alojzija, učiteljica, Ribnica; Kalan Maks, šol. upr., Smihel pri Novem mestu; Kržišnik Ivan, šol. upr., St. Peter pri Novem mestu; Rusljan Ambrozij, šol. upr., Dornova; Hartman Janez, šol. upr., Nova cerkev; Fajon Rudolf, Soštro pri Ljubljani; Porenta Urška, učiteljica, Hrušica pri Ljubljani; Ivan Jarnovič, učitelj v Ligojini; Kodrič Rudolf, šol. upr., Vuhred; Skupna vloga: 28. VIII. 1933. št. 377. — 28. VIII. 1933. št. 377/1. — 2. IX. 1933. št. 443. — 2. IX. 1933. št. 443/1.

30. Porenta Urška, učiteljica, Hrušica — Grosuplje. 2. XII. 1933. št. 1163. — 2. XII. 1933. št. 1163/1. — 2. XII. 1933. št. 1163/2.

Druga knjiga SŠM za I. 1935

S. Hessen: Petnajst let sovjetske pedagogike.

Rusija postaja zopet nekaj mit. Mnogi se iz vseh zadreg zatekajo k njej, od nje pričakujejo nove odrešitve. Zato nam je vsak objektivni prikaz tamošnjih prilik prav dobro došel.

V kratkem izide pri Slovenski šolski matici Hessnova knjiga »Petnajst let sovjetske pedagogike«, kjer nam pisatelj prikazuje zlasti pedagoško dogajanje v SSSR in sicer, kakor zatrjuje, na temelju »avtentičnih virov uradne in poluradne sovjetske literature«. Glavna pisateljeva vrlina je, o tem sem se uveril ob branju rokopisa, da skoraj le poroča, le na koncu poglavij se oglašata tudi s svojim mnenjem.

Petnajstletno dobo deli pisatelj na štiri periode.

V prvi, »utopistični« dobi (1918.—1922.) je skušala sovjetska pedagogika z ureditvijo »enotne šole« ter z odstranitvijo vseh ovir in pregrad dati vsakomur možnost, da razvije svojo osebno individualnost do najvišje možne popolnosti. Šolstvu je celo dala neko avtonomijo. Vendar je z vsem tem bila še zelo blizu tedanjim radikalnejšim »meščanskim« pedagoškim teorijam. Uspel pa ta prvi poizkus ni, ker so manjkali za to vsi materialni in duhovni pogoji.

V drugi, »absolutistični« dobi (1922. do 1926.) je skušala vlada z »novo ekonomsko politiko« dvigniti gospodarsko stanje in zagotoviti oblast stranke v državi. Za prvo ni

rabila toliko čim popolneje razvitih osebnosti, a tem več »specialistov« za razne gospodarske panoge. Zato je vedno bolj opuščala ideal »enotne delovne šole« in prehajala k sistemu poklicnih šol. Razen tega pa si je skušala zagotoviti dovolj inteligenčnega naraščaja iz proletarskih vrst in je tem dajala posebne pravice za vstop v razne šole. Šolsko avtonomijo je znatno omejila. V metodičnem oziru se je uvedel nekaj strnjene uk., ki so ga napolnili z izrazito marksistično vsebino. V praksi vsem normam niso mogli zadostiti, trpela pa je pridobitev večšin (branja, pisanja, računanja...), ki se niso dale kar vtakniti v ta ali oni »kompleks«. Učiteljstvo je bilo povsem desorientirano in je učilo po vseh metodah. Polagoma pa so itak zopet smeli učiti nekatere predmete izven kompleksa.

V tretji, to je v dobi »stabilizacije« (1927.—1929.) so izdelali nove učne načrte ter uvedli zopet nekako ocenjevanje (»sprejemni izpit« itd.) ter posamezne predmete z natančno določenim številom tedenskih ur. S tem se je pričela »nova kulturna politika«, ki je pomenila v pedagoškem oziru po priliki isto, kar »nova ekonomska politika« v gospodarstvu. V tej dobi je elementarno šolstvo zopet doseglo predvojno višino in jo še prekoračilo; a v tem porastu so delovale sile, ki jih ni ustvaril boljševizem, temveč jih je kvečjemu sprostil. To so bile zlasti nacionalne sile

Tako je v zaporu premišljeval, čital, pa tudi pisatelj. Tov. Ljubo ima še v rokopisu 2 pravljici in sicer: »Prezvetna grofica« in »Pravljica o visokem drevesu«. Tov. Ljubo, ki je imel to srečo, da je bil doma, ga je večkrat obiskal. Ko ga je med pogovorom hotel tolažiti, mu je samozavestno odgovoril: »Pšenica gre že v klasje.« Ni klonil!

Še danes ga vidim v duhu, sprehajajočega se po dvorišču vojašnice s prekrižanimi rokami na hrbtu, kako je ponosno stopal v senici bajonetov. Gledali smo ga skozi okna in ga pozdravljali. Smilil se nam je. Prav za prav bi ga morali stražiti mi učitelji, tovariši, prijatelji in znanci, ki smo bili tisti čas določeni za stražo. Pa je bil človekoljub — stotnik Metnitz — ki tega ni dovolil. Učitelj učitelja, to ne gre! Sploh so imeli učitelji pri njem zelo velik ugled in spoštovanje. On je bil tisti, ki nas ni pustil na fronto in on je bil, ki je tov. Hrena spravil pred »Sub-komisijo« in ga napravil za »fronto nesposobnega«.

Po neuspehi denunciaciji je bil izpuščen iz preiskovalnega zaporu in dodeljen trenu. Dobil je dva čvrsta, črna konja. Sreča, da je bil sin kmečkih staršev iz Kompolj in je znal s konji ravnati. Lepo jih je krmil in snajl, da se je kar pobahal z njimi. Kakor hlapec je sedel na vozu in vozil slamo, vreče in druge vojaške potrebščine po mestu. Spotoma je srečeval znanke in prijatelje in nekega dne tudi tov. Ljuba. Hitro sta izmenjala par besed.

Zaupal mu je in ga prosil: »Pojutrišnjem pride moja Anica. Bodi tako dober in jo počakaj na kolodvoru. Pridi z njo približno ob tej uri za Ljubljano, kjer se vračam vsak dan z vozom v Trnovo.«

Ljubo so stopile solze v oči, ko mu je pravil, kako ga je žena nestrpno čakala in kako je on od veselja zavijtel bič, ko jo je zagledal. Gospa je pričela jokati, on pa jo je poljubil in tolažil poln humorja: »Ne jokaj Anica! Saj sem prišel na konja, ne pa na psa.«

In kakor meni in mojim tovarišem je tudi njemu tov. Ljubo nudil gostoljubno streho.

Bil je neumoren delavec, učitelj, voditelj, tovariš, prijatelj, kremenit značaj! Naj bo njegovo plačilo tako veliko, kakor je bila velika njegova mehka, blaga duša. K. P.

Prosvetni delavec

Težko je pisati o prosvetnem delavcu, kakor je bil tov. Hren, kakaj njegovo delo je bilo tako vsestransko, da ne vem kje bi začel. Tudi je nemogoče pri njegovi vsestranosti, da ne bi pozabil na tako veliko delo.

Bilo je v počitnicah leta 1913., ko sem se napolnil kot dijak po Dravski dolini na Korosko. Ustavil sem se na Muti pri nadiču Ciril-Methodove šole tovarišu Hrenu. Bil je v svoji pisarni. Po dolgi bradi, ki jo je nosil, sem ga spoznal. Z legitimacijo Dijaške počitniške zveze v roki sem ga pozdravil in se nerodno predstavil. Prijazno mi je odzdravil in stisnil roko. Takoj me je minila tesnoba, ki me je navdajala pri vstopu. Nekaj minut na to sva se pogovarjala, kakor bi bila stara znanca. Razkazal mi je šolo. Presenečen sem bil, ko mi je pokazal v posebni malo večji sobi gledališki oder. Moje začudenje je bilo tem večje, ker so bili v tistih časih po slovenskem štajersku večji kraji in trgi, ki niso bili na meji, vendar odrov niso imeli. — Pripovedoval mi je o igrah, igralcih in težavah obmejnega narodnega in prosvetnega dela. — Skromna je bila predvojna oderska literatura, primernih del za našo mejo pa je docela primanjkovalo. Tov. Hren si je pomagal sam, pisal je igrokaze, s katerimi so njegovi diletantje z uspehom nastopali. Poleg teh oderskih del je napisal tudi več narodno-obrambnih člankov v »Slovenskem Braniku«, glasilu CMD in kolekdarih CMD, največkrat pod imenom Kompolski, v zadnjem času